

Vloga ACS z vidika razvoja in potreb družbe

Spoštovani visoki gostje in udeleženci AK, osrednjega strokovnega srečanja, ki ga vsako leto organiziramo v okviru TVU. Namenjen je osvetlitvi sodobnih tem ter izmenjavi dosežkov in stališč raziskovalcev, teoretikov in praktikov na področju izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja. In kaj je lahko lepšega, a hkrati tudi odgovornejšega, kot v središče strokovnih razprav postaviti inštitucijo, ki je že 30 let osrednji javni zavod na področju izobraževanja odraslih (IO) v Sloveniji, naš - vaš ACS.

Ustanovljen je bil 27. 9. 1991, prvi zaposleni na čelu direktorjem, dr. Zoranom Jelencem, so pričeli z delovanjem 24. 1. 1992. O izhodiščih za ustanovitev ACS ter pomenu IO v luči takratnega družbenega razvoja bomo ustanoviteljem in dolgoletnim sodelavcem z velikim zanimanjem prisluhnili v nadaljevanju kolokvija. Vendar naj povsem nedvoumno povem, da ne gre zgolj za nostalgično obujanje spominov, ker se zdi tako prav ob visokem jubileju – gre za uvid v temelje sodobnega raziskovanja in razvoja IO, brez katerega bi danes ne mogli precej samozavestno razvijati novih rešitev na področju IO.

Zagotovo so se na tej poti spremenile določene usmeritve, načini delovanja, deloma organiziranost, kljub vsemu pa prva naloga ACS še vedno ostaja razvijanje kulture vseživljenjskosti učenja v Sloveniji, s poudarkom na učenju v odrasli dobi. In še vedno smo zavezani temeljnemu cilju iz odloka o ustanovitvi, tj. da s svojo celotno dejavnostjo pospešujemo izobraževanje odraslih ter ustvarjamo strokovne podlage za njegovo sistemsko urejanje. Tudi ali najprej z raziskovanjem. Kot je zapisano v novi ReNPIO: »Raziskovanje zagotavlja potreben razvoj andragoške teorije in stroke ter daje strokovne podlage za razvoj temeljnih konceptov za razvoj, načrtovanje in izvajanje ukrepov prednostnih področij IO.« Veseli nas, da so raziskave in razvoj eno od petih prednostnih področij resolucije in da je med ukrepi predvidena okrepitev raziskovalne dejavnosti v IO v našem javnem zavodu. Nenazadnje je ena od nalog v ustanovnem aktu opravljanje raziskovalnega in razvojnega ter drugega ekspertnega dela na področju izobraževanja odraslih.

Že v tem letu smo pričeli z obsežno raziskavo o vključenosti odraslih v VŽU oz. IO, hkrati pa na to temo sodelujemo tudi v ciljno raziskovalnem programu, katerega nosilec je PEF UP.

Enako pozornost namenjamo **vsem** temeljnim nalogam, s katerimi uresničujemo glavni cilj delovanja Andragoškega centra: zagotavljanje strokovne podpore razvoju sistema IO, razvoj in izpeljava novih pristopov, metod in izobraževalnih programov neformalnega IO, razvoj pristopov in strokovna podpora za svetovanje in vrednotenje znanja v IO, usposabljanje in spopolnjevanje za strokovne delavce oz. izobraževalce odraslih, razvoj notranjih in zunanjih pristopov za presojanje in razvijanje kakovosti v izobraževanju odraslih, razvoj pristopov k promociji IO ter ozaveščanju in obveščanju domače in tuje javnosti.

Ker smo vodilna **nacionalna ustanova za razvoj in raziskovanje izobraževanja odraslih**, smo ključni nacionalni partner pri udeležanju strateških dokumentov, denimo 'Strategije vseživljenjskosti učenja v Sloveniji' (MIZŠ, 2007), Resolucije o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v obdobju od 2022 do 2030, Strategije razvoja Slovenije 2030 (2017), Strategije razvoja in uporabe spretnosti v Sloveniji (OECD, 2017), Strategije dolgožive družbe (2017), 'Strategije vključevanja priseljencev v izobraževanje odraslih' (2013), Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030 (2019) in drugih strateških dokumentov.

Verjamem, spoštovano občinstvo, da ste doslej slišali že znane informacije, saj ste v tem prostoru večinoma vsi, ki ste tako ali drugače povezani z andragoško stroko, a naj ne bo odveč poudarjati pomen naše osrednje institucije za raziskovanje in razvoj ter njen pomen za izobraževanje odraslih, ki

ga tudi v prihodnje želimo skupaj z ljudskimi univerzami, enotami za izobraževanje odraslih na srednjih šolah, različnimi drugimi organizacijami za izobraževanje odraslih, nevladnimi organizacijami, društvi in združenji še naprej uspešno razvijati.

Doslej smo uspešno odgovarjali na potrebe družbe in posameznih ciljnih skupin znotraj nje. Vsako desetletje ali krajše obdobje so zaznamovali raznovrstni družbeni pojavi, brezposelnost, gospodarske krize, migracije ipd., na katere smo na ACS v sodelovanju z deležniki odgovarjali z različnimi strokovnimi podlagami, aktivnostmi, programi, podporo, ki sta jo od nas pričakovala sistem in izvajalci IO. Zdaj nas čakajo številni družbeno-ekonomski izzivi: digitalizacija družbe, migracije, starajoča se družba, aktivno državljanstvo, okoljski izzivi ter tehnološke spremembe. Kje začeti ali bolje rečeno nadaljevati?

Zagotovo gre najprej razumeti družbo in njen sistem vrednot. Preko vrednot lahko razumemo dolgoročne družbene procese in napovedujemo tokove kolektivnih praks, kot pravita dr. Niko Toš in dr. Veljko Rus v študiji Vrednote Slovencev in Evropejcev.

Visoko na vrednostni lestvici Slovencev in Evropejcev so svoboda, varnost in enakost. Tem sta se tudi oz. predvsem zaradi pretekle epidemije in nepredstavljive vojne na evropskih tleh pridružila še zdravje in mir. Te vrednote so med seboj povezane in jih ne razvijamo oz. ponotranjamo ločeno. Če želimo te vrednote živeti tudi kot skupnost in celovito ne zgolj selektivno, ne moremo mimo pomena, ki ga ima za ljudi splošno neformalno izobraževanje odraslih, ki je izrazito večrazsežnostno, kot je opredeljeno tudi v novi resoluciji. Vpliva namreč na posameznikov celostni razvoj, sobivanje z drugimi in drugačnimi, preprečevanje neenakosti v možnostih za izobraževanje, krepi osebne in družbene vezi, ki izhajajo iz skupnih ciljev, vrednot in kulturne dediščine. Poleg tega učinki tovrstnega izobraževanja krepijo posameznikov nadzor nad življenjskim potekom, saj si ljudje oblikujejo stališča in krepijo socialni kapital, ki pozitivno vpliva na njihovo zdravje, družinsko življenje in delo.

Zato bomo kot vodilna inštitucija za IO še naprej kreirali neformalne izobraževalne programe, ki bodo namenjeni reševanju izzivov v skupnosti (digitalizacija, robotizacija, starajoča se družba, zeleni prehod, vključenost, migracije ...) in bodo na drugi strani izhajali iz potreb posameznika oz. različnih ciljnih skupin odraslih. Pri tem bomo sledili spoznanjem o potrebah na področju pismenosti in temeljnih zmožnosti, saj gre za temelje, na katerih lahko gradimo vse druge spretnosti, potrebne za življenje.

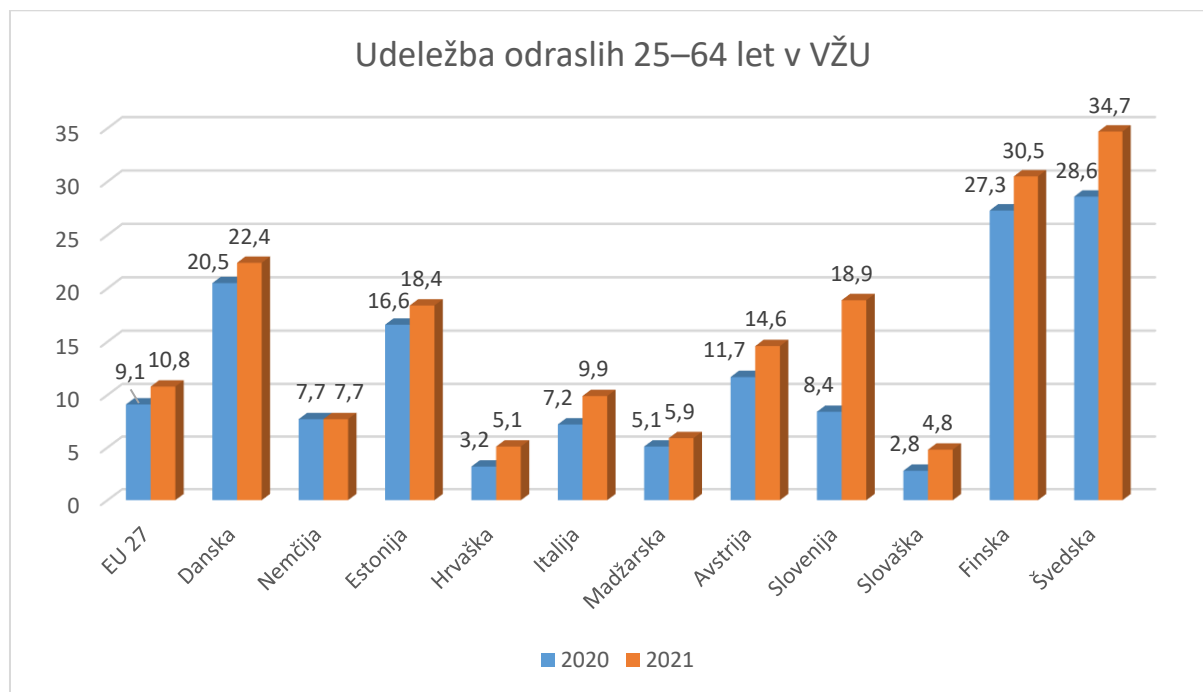
V času epidemije so se spremenile tudi vrednote in preference pri delu, kar kažejo rezultati raziskave Global Talent Survey 2020 o mobilnosti in preferencah iskalcev zaposlitvenih priložnosti, ki sta jo pri nas izvedla največji slovenski zaposlitveni portal [MojeDelo.com](https://www.mojedelo.com), član skupine The Network, in družba Boston Consulting Group (BCG). V njej je sodelovalo 209 tisoč ljudi iz 190 držav. Med njimi je prek našega največjega zaposlitvenega portala [MojeDelo.com](https://www.mojedelo.com) sodelovalo 1617 Slovencev, starih med 17 in 65 let. Od tega je bilo 66 % žensk, prevladovali so višje izobraženi.

Rezultati raziskave kažejo, da so se v času pandemije popolnoma spremenile vrednote na DM. Na prvem mestu je dober odnos s sodelavci, ki se v raziskavi 2018 ni pojavil na lestvici desetih najpogostejše izpostavljenih vrednot. Ravno tako med prvimi desetimi prioriteta na delovnem mestu ni bilo vrednote usklajevanje zasebnega in poklicnega življenja, ki se je v lanskem letu povzpela celo na drugo mesto. V primerjavi z odgovori na globalni ravni sta Slovencem vrednoti varnost delovnega mesta in občutek, da smo na delovnem mestu cenjeni, manj pomembni. Enako velja za finančno kompenzacijo (8. mesto), ki je globalno gledano na četrtem mestu. Zanimivo pa Slovenci v

nasprotju z globalnim povprečjem finančno stabilnost delodajalca postavljamo pred lastno finančno kompenzacijo.

Na lestvici vrednot sta na tretjem in četrtem mestu dober odnos z nadrejenimi **ter učenje in razvijanje veščin. Slednje je Slovencem pomembnejše kot udeležencem raziskave na globalni ravni**, kjer opažajo, da pomembnost razvijanja veščin celo upada.

Morda gre tej menjavi vrednot pripisati delček »zaslug« za zvišanje deleža vključenosti v VŽU, ki so ga izmerili v raziskavi Eurostata: Aktivno in neaktivno prebivalstvo (ANP4t) in bo v nadaljevanju predmet natančnejšega preučevanja.

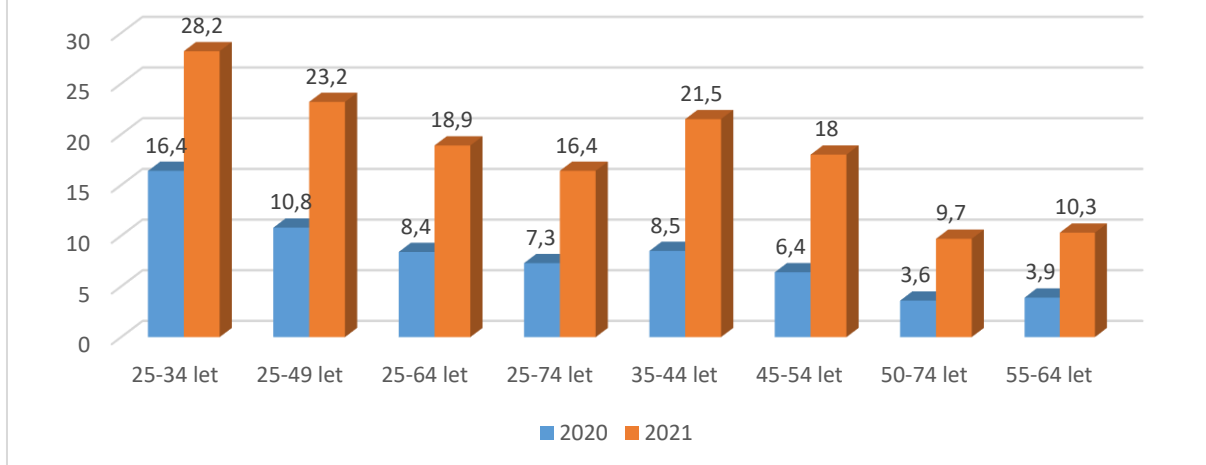

Graf: Stopnja vključenosti odraslih v VŽU

Stopnja vključenosti prebivalcev v VŽU se je zvišala v vseh starostnih skupinah odraslih. Višja je v vseh starostnih skupinah do 50 let, znotraj te pa je najvišja v skupini med 25 in 34 let, kar 28,2-odstotna.

Najizrazitejši dvig udeležbe je v starostni skupini 45–54 let, pomemben pa je tudi dvig udeležbe v starostnih skupinah 50–64 in 55–64 let. Videti je, da že bolje dosegamo starejše ciljne skupine odraslih in vanje več vlagamo. Kljub temu je razkorak med udeležbo starejših ciljnih skupin v primerjavi z mlajšimi še vedno velik.

Stopnja vključenosti odraslih po starostnih skupinah v VŽU v letih 2020 in 2021

Graf: Stopnja vključenosti odraslih po starostnih skupinah v VŽU

Stopnja vključenosti v VŽU se je iz leta 2020 v letu 2021 povečala pri vseh skupinah odraslih ne glede na doseženo stopnjo izobrazbe, pri čemer se stopnja vključenosti bistveno zvišuje glede na doseženo stopnjo izobrazbe.

Podatki kažejo, da se je stopnja udeležbe prebivalcev v VŽU v letu 2021 dvignila izrazito na račun terciarno izobraženih odraslih. Razkorak med vključenostjo nizko izobraženih in visoko izobraženih odraslih pa se ne zmanjšuje in ostaja še naprej velik izziv.

Za ljudi z nizko izobrazbo – največ dokončano OŠ – velja najvišja stopnja tveganja revščine, enako za brezposelne in upokojene ženske v starosti nad 59 let.

Od tod velja izpeljati naslednjo prednostno nalogo, ki je v skladu z drugim prednostnim področjem ReNPIO. Zvišanje ravni izobrazbe na najmanj 4-letno raven je namreč ključno, saj se z višanjem ravni poveča tudi zavedanje potrebe po nadaljnjem vključevanju v VŽU. Nenazadnje tudi projekcije Cedefopa kažejo, da bo leta 2030 v Sloveniji 49 % DM zahtevalo srednje kvalificirano delovno silo, 46 % visoko in 5 % nizko kvalificirano delovno silo.

ACS bo v ta namen še naprej razvijal in posodabljal pristope, načine, gradiva idr. za učinkovito svetovanje za vključitev v različne izobraževalne programe, nadaljeval s prizadevanji za svetovanje med izobraževanjem ter seveda še naprej razvijal orodja za prepoznavanje in vrednotenje že pridobljenih znanj. Ob tem bo nudil močno strokovno podporo svetovalcem v javni mreži. Pri tem se bo še tesneje povezal z JZ, ki pripravljajo formalne programe za odrasle.

Pri tem pa ne gre iti mimo priprave novih izhodišč za OŠO skupaj z Zavodom za šolstvo in MIZŠ, ki jih izvajalci v naši javni mreži že težko pričakujejo in v tem procesu sodelujejo z zelo konkretnimi predlogi ter dragocenimi izkušnjami iz prakse.

Če se dotaknemo še vročega kostanja, tj. napovedi, da bo s pametno specializacijo delo izgubilo 25 % zaposlenih, ker bodo njihovi poklici izginili, morajo biti premišljeni ukrepi in načini za čim hitrejše in učinkovitejše vključevanje v različne oblike izobraževanja ves čas v mislih vseh partnerjev, odgovornih za VŽU in IO.

Glavna dva razloga, da se delovno aktivni ne vključujejo v VŽU, sta pomanjkanje želje po učenju in predrago izobraževanje, torej bo za nas na prvem mestu naloga iskati nove pristope za motivacijo za učenje ter po drugi strani ozaveščati delodajalce, da vlaganje v razvoj kadrov ni strošek dela, temveč priložnost za dvig dodane vrednosti podjetja in investicija v ljudi. Zato si želimo okrepiti sodelovanje z delodajalci, obenem pa se ves čas povezovati z našo mrežo izvajalskih organizacij in združenj, ki podjetjem prihajajo naproti s strokovnim svetovanjem za nadaljnje vključevanje v izobraževanje ter s programi, ukrojenimi skladno s potrebami podjetij. Veliko stavimo tudi na promocijo in ozaveščanje o pomenu VŽU, kar ekipa na ACS odlično obvlada in se ves čas prepričuje o učinkovitosti in novih možnih načinih, kako doseči vse skupine prebivalstva.

Dotaknila sem se zgolj nekaterih izzivov, saj bodo podrobneje izpostavljeni v panelni razpravi.

Naj za zaključek povem, da bomo na ACS še naprej odgovarjali na potrebe IO z vsem strokovnim znanjem, ki ga želimo v naslednjih letih okrepiti z novimi močmi. Naša prva skrb bo vedno posvečena temu, da vse, kar pripravljamo za odrasle in za mrežo izvajalskih organizacij in združenj, zadosti vsem standardom kakovosti.

Še naprej bomo vaša strokovna podpora, ki jo bomo na določenih sivih lisah še okrepili. Poskrbeli bomo za sodobne programe usposabljanja strokovnih delavcev. Tudi sami bomo živeli prožnost, o kateri govorimo, torej se bomo glede na strokovna izhodišča za pripravo JVP potrudili pripraviti programe, ki bodo odgovarjali na izzive sodobnega časa in hkrati mislili tudi na potrebe posameznikov. Še naprej bomo raziskovali polje IO, ga razvijali in ga okrepili tudi z intenzivnim mednarodnim sodelovanjem. Zgledno kot do sedaj bomo močni snovalci in podporniki javni mreži oz. javni službi na področju svetovanja in vrednotenja pridobljenih znanj in spretnosti, s čimer bomo pomembno prispevali k vključevanju v programe izobraževanja odraslih.

Zavedamo se, da je za našete izzive **ozaveščanje** o pomenu učenja ključno, če že ne prvi pogoj za vse nadaljnje dejavnosti. Zato bomo še naprej organizirali že uveljavljene oblike za ozaveščanje in promocijo VŽU ter iskali nove poti za uveljavljanje zamisli in prakse vseživljenjskega učenja v naši družbi, še posebno za ranljive ciljne skupine. Prizadevamo si spodbujati vseživljenjsko učenje še posebno pri vseh tistih, ki zaradi različnih (običajno težkih) okoliščin niso imeli priložnosti razviti temeljnih kompetenc za življenje in uspešnost na trgu dela. Z različnimi prijemi, programi in načini želimo skupaj z našo mrežo izvajalskih organizacij in združenj priti do vseh teh ljudi, jim pomagati izboljšati kompetence in s tem možnosti za boljše, kvalitetnejše življenje.

Slovenija v primerjavi z drugimi državami ozaveščanju zgledno namenja stalno pozornost. Pri tem imamo močno podporo pristojnega ministrstva in drugih nacionalnih akterjev ter izvajalcev, ki delujejo v praksi in imajo neposredni stik z ljudmi.

Zavedamo se, da je le s sodelovanjem mogoče doseči napredek pri ozaveščanju in vključevanju odraslih v raznovrstne oblike VŽU. Zato brez resornih ministrstev, raznolikih organizacij za IO ter številnih nevladnih organizacij, društev in združenj ne bi mogli uresničevati vseh zastavljenih ciljev na področju IO na nacionalni in evropski ravni.

Zaposleni na ACS sporočamo, da delamo srčno – z mislijo, da pomagamo ljudem živeti boljše življenje in da ne bomo nikoli odnehali misliti na vse skupine in odstopili od našega temeljnega poslanstva. Smo in ostajamo nacionalna inštitucija za raziskovanje in razvoj izobraževanje odraslih ter partner pri udejanjanju strategije vseživljenjskosti učenja v Sloveniji.